

Интендантски потпуковници

ДУШАН СТАНКОВИЋ и **ДУШАН ВУКОБРАДОВИЋ**

УТИЦАЈ НУКЛЕАРНОГ ОРУЖЈА НА ОРГАНИЗАЦИЈУ И РАД ИНТЕНДАНТСКЕ СЛУЖБЕ

Примена нуклеарног оружја намеће родовима и службама многе сложене проблеме, од којих су једни заједнички а други специфични. Решавање специфичних проблема појединих родова и служби условљено је претходним решењем питања од заједничког интереса. На пример, организација материјалног обезбеђења и збрињавања, ешелонирање материјалних средстава по материјалним службама итд. првенствено зависе од тактичко-оперативне намене и начина употребе јединица и армије у целини. Значи, требало би претходно заузети став у погледу величине борбених јединица, њиховог састава, организације, степена самосталности и сл., па на бази тога и општих услова које намеће употреба нуклеарног оружја решавати конкретна питања организације и рада позадине, односно појединих служби у њеном оквиру. Међутим, пошто се армија за дејство у условима употребе нуклеарног оружја неће стварати изнова већ прилагођавањем и усавршавањем постојеће армије класичне формације, нужно је најпре решавати основне и заједничке проблеме, а после тога оне који из њих проистичу. Али, пошто се многи проблеми родова и служби могу решавати и пре но што се по основним — заједничким питањима заузме одређен став, сваки род или служба може одмах да приступи свестраном разматрању своје проблематике, и да предузима мере за што брже и успешније прилагођавање свога рада условима употребе нуклеарног оружја.

Намена интендантске службе у основи се неће променити ни у савременим условима, јер ће њени главни задаци и убудуће бити — непрекидно и благовремено обезбеђење армије интендантским материјалним средствима. Међутим, пошто ће услови за њен рад и извршење задатака свакако бити неупоредиво тежи, она се мора припремити за рад и у таквим условима те ће због тога бити неопходне промене у њеној организацији, методама рада, снагама и средствима којима она располаже.

Локација и попуна база

Очигледно је да и позадина са становништвом и материјалним добрима, као основни извор за попуну и снабдевање јединице, може бити изложена нападу атомским оружјем. А пошто ће дотур и кори-

шћење месних средстава бити и убудуће основни начини снабдевања интендантским материјалним средствима, морају се извршити одговарајуће измене у методу њиховог коришћења, смештаја и чувања. Пре свега, мораће се избегавати концентрација материјалних средстава на ужој просторији, јер корпусне и армиске па и дивизиске базе са својим знатним покретним резервама постају уносни атомски циљеви ако су смештене на релативно уској просторији. Да би се избегло нагомилавање материјалних резерви, биће нужна деоба база на више мањих одељака, сем пуковских база. Пуковске базе се не би морале делити на одељке, али њихов распоред мора бити растресит. Поред тога, било би најбоље да се све количине материјалних потреба стално налазе на транспортним средствима, а јединице и установе базе да се развијају на земљишту само у изузетним случајевима, када је то неопходно. При томе треба искористити све погодности земљишта за маскирање и заштиту, у складу са општим мерама за заштиту, у циљу очувања свих материјалних резерви јединице.

За дивизиску базу се доскора сматрало да не претставља вероватан атомски циљ. Међутим, услед усавршавања разног тактичког нуклеарног оружја, нужно је да се и она дели на 2—3 дела (одељка), са међусобним растојањем од 4—5 км, с тим да сваки део располаже одговарајућим количинама свих врста материјалних резерви. А да би дивизија била што покретљивија, било би нужно да јој се обезбеде транспортна средства која би све резерве ДБ могла одједном покренути.

Деобу корпусних и армиских база требало би вршити слично деоби дивизиске базе, тј. да и њени поједини делови имају све врсте материјалних средстава. Осим тога, интендантско складиште, у оквиру једног дела базе, такође треба рашчлањавати, само на мањи број делова (зависно од количина материјалних средстава), и растресито их размештати на терену.

Рашчлањавање база, лоцирање појединих њиних делова и њихово функционисање могли би се вршити углавном према правцима дотура или у једном ужем рејону. У првом случају поједини делови база развијали би се према правцима снабдевања потчињених јединица, а пошто би били распоређени на знатној међусобној удаљености, они би у суштини претстављали посебне базе за јединице на датом правцу, те би их требало оспособити за потпуно самостално дејство. Иако овај начин задовољава принцип растреситог размештаја и добре заштите материјалних резерви, ипак се код њега испољавају многе слабости и недостаци. Пре свега, отежано је управљање; због развучености снага и средстава по фронту немогуће их је рационално користити; отежан је, а често и немогућ маневар материјалним резервама; попуна појединих делова из једног центра може бити онемогућена, итд. Због тога смо мишљења да рашчлањавање база на овај начин не би требало вршити.

У другом случају деобе база број одељака и њихово лоцирање не би се одређивали према правцима за дотур ка потчињеним јединицама већ у једном релативно ужем рејону. Ови одељци би се разме-

штали тако да два одељка не буду истовремено захваћена истом атомском експлозијом, али ипак да буду тако близу да се базом као целином може управљати и све њене снаге и средства рационално користити. Број одељака зависио би од количине материјалних средстава, а њихов размештај — од земљишта и осталих услова за смештај и заштиту. У овоме случају снабдевање потчињених јединица не би се морало вршити истовремено из свих одељака, већ само из једног или највише два, тако да остали одељци претстављају резерву која се не троши нити попуњава. У случају да одељак (преко кога се врши снабдевање) буде уништен или да му је онемогућен даљи рад, снабдевање би се вршило преко резервних одељака. Применом оваквог начина дообезбедила база била би материјална средства заштићена, а рад би се могао обављати без већих тешкоћа.

Погодан размештај база виших тактичких и оперативних јединица може се остварити ако постоји довољан број уздужних и попречних путева. У противном, растресити распоред база морао би се вршити ешелонирањем њихових делова по дубини, што би могло незгодно утицати на покретљивост трупа. Због тога ће инжињерија имати задатак да више него раније изграђује и одржава комуникације.

Проблем дотура постаје много тежи него досада услед потреба за брзим и изненадним покретима јединица, продужавања комуникациских праваца и могућности њихових чешћих и дужих прекида. Ако би затајило редован дотур или ако би дошло до промене његовог правца због забране проласка преко неких контаминираних просторија, попуна база, односно појединих њених делова, морала би се вршити из територијалних складишта, из којих би се, по налозима виших команди, првенствено попуњавале њима најближе јединице. Зато би у територијалним складиштима требало благовремено обезбедити веће материјалне резерве. Ако би се попуна база вршила искључиво преко широке мреже територијалних складишта,¹⁾ онда би скоро престала потреба за базама оперативних јединица, али би се смањила покретљивост самих јединица, јер би биле везане за територију на којој се налазе. Међутим, и поред тога што такво гледиште у целини није прихватљиво, ипак се већ сада може поставити питање оправданости постојања армиских база, јер би оне биле размештене на релативно великој просторији, тако да би поједини њихови делови (складишта) имали карактер територијалних складишта, док би премештање база претстављало посебну тешкоћу. Зато би, можда, требало размотрити могућност смањивања армиске базе на рачун територијалних складишта, с тим да она, према потреби, може формирати 1—2 своје експозитуре. Овде се поставља питање целисходности принципа дотура „од себе“ и „к себи“. Иако су познати разлози који иду у прилог принципа „од себе“, ипак потреба за што већом само-

¹⁾ Види чланке: пуковник Ш. Хасанедеић „Утицај нуклеарног оружја на уређење позадине“, В. Д. бр. 3/1956, стр. 30 и потпуковник А. Каталинић „Утицај нуклеарног оружја на санитарско снабдевање у рату“, В. Д. бр. 7—8/1956, стр. 47.

сталношћу јединица, која, поред осталог, зависи и од расположивих сопствених транспортних средстава за поуну материјалних резерви, говори у прилог еластичне примене оба принципа, — зависно од ситуације, — под условом да буду обезбеђени транспортни капацитети. Зато би било неопходно да се и територијална складишта обезбеде резервним транспортним капацитетима који би се користили према потреби. У коме ће обиму поједине земље моћи да користе ваздушни транспорт зависиће од многих чинилаца, али се потреба за снабдевањем из ваздуха у условима вођења рата на својој територији у знатној мери смањује постојањем мреже територијалних складишта.

Месна средства као извор за снабдевање

Редовно коришћење месних средстава у условима будућег рата биће озбиљно доведено у питање, нарочито у тактичкој дубини. Истина, она ће се користити на сличан начин као и досада у оним рејонима који нису изложени нападу нуклеарног оружја, само ће бити нужно побољшање организације тога коришћења. Пошто ће трупни рејони бити често изложени нападу, мора се рачунати с тим да се њихова месна средства — делимично или у целини — неће моћи користити за дуже или краће време. Исти је случај и са месним средствима у рејонима у дубљој позадини који би били захваћени дејством атомске бомбе. Међутим, због растреситог распореда, јединице ће располагати знатно већим рејонима за коришћење месних средстава.

Пошто су животне намирнице веома јако изложене радиолошком дејству нуклеарног оружја (контаминирани намирнице се не могу користити, чак ни дрво које је било изложено атомском нападу), поставља се питање: како обезбедити средства, чија је набавка планирана из месних средстава? То се може решити једино дотуром из ближих или суседних рејона, или из дубље позадине. А како су редовно у питању кабата материјална средства, интендантска служба се ставља пред тежак проблем. Тако, за дотур већих количина воде морају се обезбедити не само транспортни капацитети, него и судови за поделу. А да би се што пре дотурила вода оним јединицама које се за извесно време не могу снабдевати са терена, потребни транспортни капацитети треба да буду што ближе фронту, али не ниже од корпусне базе. За ову сврху, требало би обезбедити веће резерве транспортних капацитета и у појединим територијалним складиштима, чија локација омогућава њихову употребу. С друге стране, уместо свежег поврћа треба предвидети одговарајуће конзервисане и дехидрисане намирнице, уместо живе стоке најбоље је користити смрзнуто месо, а за исхрану стоке обезбедити веће резерве концентроване хране. Зато код виших тактичких и оперативних јединица треба да се стално налазе у резерви комплетни оброци људске и сточне хране, који би садржавали и оне артикле чије се обезбеђење редовно планира из месних средстава (месо, поврће, сено и др.), али у концентрованом, односно конзервисаном стању, с тим што би се њихово тро-

шење и занављање вршило само када се за то укаже потреба. Остале животне намирнице, начелно, набављаће се у дубљој позадини, у релативно повољнијим условима. Осим тога, и у територијалним складиштима требало би обезбедити извесне резерве тих средстава. А пошто дотур дрвета за кување јела, печење хлеба и загревање не долази у обзир, требало би пронаћи погодна концентрована сува или течна горива, прилагодити кухиње и пекарнице употреби таквих врста горива и обезбедити одговарајућу амбалажу, транспортна средства и др. Војнотериторијални органи (и народне власти) старали би се око прикупљања и одржавања месних средстава на читавој територији, а у борбеној зони саме јединице.

Интендантске материјалне резерве

Да би се обезбедило непрекидно снабдевање, нарочито за почетни период рата, неопходно је да се још за време мира знатније резерве интендантских материјалних средстава размести и добро заштите у одговарајућим складиштима. Што се тиче количине тих резерви код појединих јединица, проблем је далеко сложенији, јер из познатих разлога њих би требало што више растеретити. Тенденција је да се ово врши на рачун позадине, па према томе и материјалних резерви. Међутим, потреба да се јединице оспособе и за дуже самостално дејство захтева веће материјалне резерве. При решавању ове противречности требало би, по нашем мишљењу, имати у виду да ако је у питању храна, растерећење не би требало тражити у смањењу броја и вредности оброка, већ у смањењу тежине и запремине (ради лакшег транспорта), с тим да се, евентуално, број оброка и повећа. У томе циљу требало би се оријентисати и на конзервисану и концентровану храну са одговарајућом амбалажом, а с обзиром на то да ће свакодневно спремање хране бити прилично отежано; а каткада и немогућно, требало би размотрити и могућност израде конзервисаних јела, која би војник могао на погодан начин подгрејати. Велике резерве у опреми јединица нису неопходне, јер док је јединица ван дејства нуклеарног оружја, потребе у овом погледу су јој минималне. Али, ако је опрема тако затрована да се мора подврћи деконтаминацији или уништити, неопходно је да се обезбеде одговарајуће резерве у базама виших јединица или, још боље, у складиштима територијалних органа. Питање материјалних резерви у корпусној бази требало би разматрати са аспекта њиховог размештаја и заштите, о чему је било речи у почетку излагања. То би важило и за армиску базу, а ако би се јединице јаче ослањале на територијална складишта, могле би се резерве у бази смањити у извесној мери.

Интендантске јединице и установе

У склопу општег прилагођавања борбених јединица за дејства у атомском рату, и у интендантским јединицама и установама треба вршити одговарајуће промене. Њихова организација и формација зависеће у основи од промена у борбеним деловима јединица. Али,

без обзира на то какав ће бити стварни састав интендантских јединица и установа, јасно је да и њих треба оспособити да се лако и брзо крећу, да се могу брзо развијати и свијати и да су способне за добро маскирање и брзо укопавање. Њихова формација треба да буде тако еластична да се могу делити према стварним потребама и да сваки део буде оспособљен за што самосталнији рад. Међутим, без обзира на изнете опште захтеве, поставља се питање: на којим степенима треба да постоје и које интендантске јединице и установе, с обзиром на њихову намену и задатке, као и услове за нормалан рад, ако су у саставу тактичких или оперативних јединица.

Интендантска складишта биће неопходна на свим степенима, почев од пука. А пошто ће нормалан рад за припремање и кување јела бити често доведен у питање на изразито широким фронтovima и продуженим путевима дотура, а нарочито благовремени дотур куване хране до јединица, ако се храна припрема код батаљонских интендантских станица, то се намеће потреба за чешћим придавањем кухиња нижим јединицама.

Рад пекарских јединица претставља посебан проблем интендантске службе. Због осамостаљења дивизије и потребе да се трупи да што свежији хлеб, пекарске јединице би требало да буду у саставу дивизије. Али, услови за њихов рад у трупним рејонима биће веома тешки, јер се оне не могу тако лако укопати и заштитити од тактичког нуклеарног оружја, а њихово дубље ешелонирање ће само до извесне мере олакшати овај проблем. Све те чињенице иду у прилог мишљењу да хлеб треба израђивати у дубљој позадини, тј. у корпусној бази, с тим да се, кад год ситуација дозвољава или потреба захтева, може вршити делимична или потпуна децентрализација пекарских јединица.

Месне пекарнице, нарочито у већим градовима, вероватно се неће моћи користити у већој мери, те због тога и могућности уништења пекарница биће потребно да се у територијалним складиштима обезбеде веће резерве пекарске опреме, а територијални органи да се оспособе за печење хлеба. Сем тога, мора се предвидети одговарајућа амбалажа и у случају дотура хлеба ваздушним путем.

Због свих изнетих околности под којима ће се вршити израда и дотур хлеба сматрамо да усавршавању поступка за израду трајашног хлеба треба поклонити посебну пажњу.

Месарске јединице, без обзира на ком се степену оне налазиле (дивизија, корпус, армија), морају бити самосталне, а не у саставу неке друге интендантске јединице или установе. Оне ће се често придавати нижим јединицама или повлачити од стране виших.

За оправку интендантске опреме у трупним јединицама, по свему судећи, неће бити великих могућности. Зато би, по нашем мишљењу, само ситне оправке и даље морале да се врше у трупи, док би се све остале обављале у дубљој позадини, првенствено код територијалних органа, а по потреби и у корпусним и армиским базама. Прање рубља вероватно ће се изводити само у корпусној и армиској позадини. Постоје мишљења да би — због потешкоћа у

дотуру и евакуацији рубља — требало тежити проналажењу таквог материјала за израду рубља да би од њега израђено рубље одговарало намени, али да је у исто време и тако јевтино да би се после употребе могло бацити. Биће случајева, да и одећну опрему треба опрати у циљу деконтаминације, што изискује стручно осебље и посебне мере безбедности. Због тога треба организовати и посебне перионице које би биле у надлежности и под надзором органа АБХ службе.

Заштита интендантских јединица и установа и материјалних средстава

Растресити размештај интендантских јединица и установа доводи у питање њихову способност за самоодбрану у случају да буду нападнуте од непријатељских делова убачених кроз међупросторе борбених делова или из ваздуха. За парирање тог дејства биће потребне јаче заштитне јединице у саставу база, односно њихових делова, као и да се људство позадинских јединица и установа наоружа и обучи у руковању и тежим пешадиским наоружањем (пушкомитраљезима, ПТ оруђима, минама). При размештају интендантских јединица и установа треба водити рачуна о маскирању, избегавати места која могу бити вероватан атомски циљ (већи, нарочито индустријски градови, важне раскрснице комуникација и сл.) и на којима се могу лако и брзо развити пожари (борове шуме). За смештај првенствено треба искористити солиднија склоништа (бетонска склоништа, дубоко узидане подруме, пећине и сл.). Ако се подижу пољски интендантски објекти, треба дубином укопавања и заштитном облогом осигурати ефикасну заштиту од атомског дејства. Материјална средства, ако су заштићена од ударног и топлотног дејства, сматрају се заштићеним и од радиолошког зрачења. Очито је да снаге и средства која стоје на расположењу интендантској служби неће бити у стању да подигну одговарајуће објекте без помоћи инжењерије.

За смештај материјалних средстава за која се из било којих разлога не могу обезбедити посебни објекти, треба бирати места која ће пружити највећу могућу заштиту (дубоке путеве, заклоне иза грудобрана од земље и насипа, ровове и сл.). У којој ће мери та средства бити заштићена — нарочито ако су у полузатвореним или непокривеним заклонима и отвореним транспортним средствима — умногосте ће зависити и од тога да ли су упакована и у каквој амбалажи. То је нарочито важно код хране и одећне опреме. Према досада објављеним незваничним подацима из разних извора може се закључити да су намирнице у металној херметички затвореној амбалажи довољно заштићене од радиолошког тровања, док цакови, сандуци, картонске кутије, хартије и сл. претстављају само делимичну заштиту.

Ради заштите покретних пекарница, кухиња и сл. предвиђа се њихово премазивање извесним врстама лака или боје, што може да спречи знатнију контаминацију и омогући лакше уклањање радиоактивне прашине. Осим тога, неке врсте лакова пружају прилично

ефикасну заштиту, зависно од удаљености од нулте тачке експлозије, и од топлотног дејства, пошто одољевају температури и од 1000 Ц°.

Да би се избегле нежељене последице, све животне намирнице које су се налазиле у зони дејства нуклеарног оружја морају бити прегледане од стране стручњака да би се утврдило да ли су и у ком степену контаминиране. Због тога, као и због вршења деконтаминације, нужно је да у саставу база постоје АБХ јединице.

Иако лична заштита није предмет овога разматрања, нека питања у вези с њом су од посебног интересовања за интендантску службу. На пример, за људство које ће обављати послове детекције и деконтаминације предвиђају се специјална заштитна средства — маске, капуљаче, пелерине, комбинезони, рукавице и чизме. Маска и заштитне наочари (од блеска) вероватно ће бити предвиђене и за све остало људство. Обична одећа повећава заштиту (заклоњеног човека) од топлотног дејства нуклеарног оружја, при чему знатно утичу боја одеће, њена дебљина и број слојева одела, крој — облик, као и изолациони слојеви ваздуха између појединих слојева одела. Одела светлијих боја (најбоље бела) пружају далеко већу заштиту од одела тамне боје. Али одела светле, а поготову беле боје, у ратним условима неће увек одговарати времену и земљишту, те треба тражити компромис. Код војничке одеће сивомаслинасте боје постигло би се нешто избацавањем компоненте плаве боје, док се проблем поставља у оштријој форми код одела ваздухопловаца. Слојеви ваздуха између појединих делова одеће још су значајнији од боје. Повећање заштите помоћу боје и изолационих слојева одеће долази у обзир само ако не постоји могућност да се одело не запали. Одело од вагрозалног материјала штитило би од топлотног дејства али не и од радијације. То питање могло би се решити путем додатних средстава или увођењем посебних делова одеће од лаког материјала, који би се навлачили преко обичног одела.

*

У вези свега изнетог, да би интендантска служба у условима употребе нуклеарног оружја могла успешно извршавати своје задатке, потребно је: обезбедити растреситост размештаја материјалних средстава, а одговарајућим организациским, формациским и тактичко-техничким мерама створити што боље услове за несметани рад интендантских јединица и установа, повећати њихову покретљивост и могућност појединих делова да по потреби могу самостално функционисати; снабдевање интендантским материјалним средствима вршити са већим ослоњем на војно-територијалне органе; обезбедити изворе снабдевања и одговарајуће материјалне резерве, нарочито у концентрованој и конзервираној храни и одећној опреми; остварити сарадњу интендантских, санитетских и АБХ органа у свим случајевима, а посебно када је у питању употреба животних намирница које су биле изложене радиоактивном дејству; у складу са научним достигнућима предузимати све остале мере у циљу што лакшег и бржег прилагођавања за рад у условима употребе нуклеарног оружја.